

7 brieven inzake het Ambt

**Generale Synode
LWK 14-01
April 2014**

Zeven brieven over het ambt

Waarom schrijven over het ambt?

Om het maar gelijk te zeggen: omdat we in de kerk niet zonder kunnen. Het ambt hoort er vanaf het begin bij. We kunnen het niet afschaffen. Ambt staat voor een speciale opdracht, een roeping, die uiteindelijk teruggaat tot Christus, de Heer van de kerk.

Tegelijk is het woord ambt voor velen betekenisloos. Het gaat toch gewoon om 'iets te doen' voor de kerk. Waarom moet je dat 'ambt' noemen? Anderen menen dat 'ambt' niet meer past bij de kerk van morgen. Weer anderen voelen er helemaal niets voor om het ambt af te schaffen, maar zien dat er nauwelijks ambtsdragers te krijgen zijn. Nog weer anderen vinden ambt belangrijk maar zien er tegenop om zelf ambtsdrager te zijn.

Daarom deze brieven. Omdat 'ambt' belangrijk is. En omdat het 'waarom' van het ambt vaak vaag is. Omdat er vragen opkomen bij de manier waarop ambten functioneren. Deze brieven willen duidelijk maken dat het ambt er niet voor niets is. Ze willen inzichten geven en wegen wijzen. Maar ook ingaan op uitdagingen, vragen en verlegenheden.

Waarom de briefvorm?

- Omdat een brief indringender kan zijn dan een nota en nadrukkelijker accenten kan zetten. Tegelijk hoort bij een brief een open einde. Een brief zit in de buurt van een gesprek. Zij vraagt om een antwoord. Over wat u ervan vindt. Ik wil u dan ook expliciet uitnodigen er wat van te vinden en mij terug te schrijven. Graag ontvang ik als antwoord op één van deze brieven, of misschien op meerdere (of zelfs alle) van u een brief voor 1 september 2015. Uw antwoorden verzamel ik en in april 2016 hoop ik, samen met de synode, hierop terug te komen. Zo zijn we echt met elkaar in gesprek. Zo wordt ook duidelijk dat deze brieven onderdeel zijn van een voortgaand gesprek.

- Omdat het de synode niet om een nieuwe ambtstheologie gaat. Daar zijn we op dit moment niet aan toe. Het gaat er om, in lijn met onze traditie, een goed woord te spreken dat raakt aan de vragen die er rond het ambt leven. Een woord dat bemoedigt, corrigeert en ruimte geeft. Een brief doet daar recht aan.

Waarom brieven in meervoud?

Omdat je met meerdere brieven de kans krijgt om meerdere adressanten aan te schrijven. Ze zijn afzonderlijk daardoor gericht. Niet alles hoeft in één brief. Niet iedereen heeft op dezelfde manier met het ambt te maken of vragen bij het ambt te stellen en dus hoeft niet iedereen dezelfde brief te krijgen.

Waarom zeven? Dat kwam zo uit. Het hadden er zeker ook meer kunnen zijn, maar je moet van ophouden weten. Niet alles hoeft behandeld te worden en niet iedereen aangeschreven. Het is een greep, niet een complete behandeling van het thema. Het moet maar blijken uit de brieven zelf of deze greep met deze zeven adressanten een gelukkige is.

Waarom geschreven door de scriba? Omdat een brief gemakkelijker door een persoon dan door een hele vergadering geschreven kan worden. Omdat ik als scriba dit niet op mijn eigen houtje doe, maar in opdracht van de generale synode, en het doe na verwerkt te hebben wat er in de synode over dit thema gedacht, gezegd en besloten is. Omdat de synode mij speelruimte geeft en daarmee ook duidelijk maakt dat deze brieven niet bedoeld zijn als een stuk waarin vastgesteld is wat de mening van de kerk over dit onderwerp is. Beschouw ze als een tegel op een pad, die helpt een volgende stap te doen.

Hoe ze te gebruiken? De brieven zijn bedoeld om te lezen voor eigen overdenking. Als gemeentelid, ambtsdrager, aspirant ambtsdrager, pionier, afgevaardigde naar een classis. Ook om ze te lezen in een gemeente, een kerkenraad, een classis of een ander verband, als stof tot nadenken en als handreiking voor bezinning. De brieven kunnen afzonderlijk gelezen en gebruikt worden. Toch horen ze bij elkaar en verwijzen soms naar elkaar. Met elkaar leveren ze meer op dan afzonderlijk.

Arjan Plaisier

Brief 1 Aan de plaatselijke gemeente

Enige tijd geleden maakte ik, samen met anderen, een rondje langs een aantal kerkenraden om over 'het ambt' te spreken. Over wat het betekent om kerkenraad, ouderling, diaken of predikant te zijn. Dat waren geen luxe-bezoeken. Er is veel aan de hand rond het ambt.

De kerk

Voor alles is mij één ding duidelijk geworden: je kunt niets zinnigs over het ambt zeggen wanneer je niet begint bij de kerk, en vooral bij de plaatselijke gemeente. De vragen en uitdagingen rond het ambt hebben vaak te maken met een verlies aan besef wat een gemeente is. Daarom schrijf ik de eerste van zeven brieven over het ambt aan u, de gemeente.

Wat is een kerk? Vaak wordt aan de organisatie gedacht, aan het gebouw, de regelingen, financiën, enzovoort. Natuurlijk heeft een kerk een organisatie, die moet er ook zijn, maar daarmee heb je de kern niet te pakken. De kerk is in de eerste plaats een *geloofsgemeenschap*, een samenleving van zusters en broeder in Christus' naam. Midden in de wereld ontstaat een nieuwe gemeenschap van mensen die leerling van Jezus zijn. De kerk is niet begonnen als organisatie maar als een levende gemeenschap. In een tekst over de eerste gemeente staat:

De leerlingen van Jezus ... bleven trouw aan het onderricht van de apostelen, vormden een gemeenschap, braken het brood en wijdden zich aan het gebed (Hand. 2:42).

Gemeenschap

Deze tekst voert ons terug tot de oorsprong. Hij helpt om de kerk onder het stof van de gewoonte tevoorschijn te laten komen. Het staat er met zoveel woorden dat die eerste kerk *een geloofsgemeenschap* is. Hoe die gemeenschap er precies uitzag, staat er niet bij. Wel blijkt, als je verder leest in het boek Handelingen, dat de gemeenteleden met elkaar meeleeften, voor elkaar instonden en met elkaar de weg van het geloof gingen.

De apostelen

Van die geloofsgemeenschap worden drie dingen gezegd. Het eerste is dat ze *trouw bleven aan het onderricht van de apostelen*. Eén van de apostelen, Petrus, had net een preek gehouden over Jezus, die aan een kruis is geslagen maar is opgestaan uit de doden en door God als Heer en Messias is aangesteld. Dat raakte de toehoorders diep. Velen bekeerden zich en gingen in Jezus geloven. Eeuwen lang, tot op de dag van vandaag, is de kerk een plaats om te luisteren en te blijven luisteren naar de verkondiging van de apostelen en de profeten. Een kerk is een dak boven het evangelie. Onder dat dak komen we samen. We horen er iets wat nergens anders te horen valt. Woorden van het leven, die ons hart laten branden en die ons de schellen van de ogen doen vallen.

Het brood

In de tweede plaats wordt gesproken over *het breken van het brood*. Dat onderstreept dat een geloofsgemeenschap meer is dan een toevallige verzameling mensen die los naast elkaar in een kerkbank zitten. Het is een plaats van ontmoeting en dat doe je bijvoorbeeld door samen te eten. We kunnen dat breken van het brood ook betrekken op het heilig avondmaal. De kerk is de plaats waar *brood en wijn gedeeld worden* en waar we etend en drinkend worden verbonden met het lichaam en het bloed van Christus. Dat is een geheim, maar van dit geheim leven we. Voor het gevoel van veel mensen zijn we in onze protestantse kerken erg 'praterig'. Rond de tafel van de Heer worden we stil. Daar geven we onszelf aan de Heer en daar ontvangen we zijn gaven.

Het gebed

In de derde plaats is er het *gebed*. De kerk is een plaats om je hart voor God te openen. Het is een plaats om je te concentreren op waar het ten diepste om gaat. In een hectische wereld waar-

in van alles op ons afkomt, ook in onze huizen, komen we bij elkaar in een gewijde ruimte om stil te worden voor God.

Samen aanbidden we God als de Eeuwige en danken Hem voor al zijn goede gaven. We bidden om vergeving en vernieuwing. We dragen elkaar op aan God en bidden voor de wereld om ons heen.

Vele vormen

De kerk als geloofsgemeenschap kent veel uitingsvormen. Denk aan de kerkdienst op zondag onder leiding van een dominee. Voor velen is dat de belangrijkste vorm van kerk-zijn. Maar we komen de kerk ook tegen waar met elkaar wordt gezongen. Waar jongeren in een gespreksgroep bij elkaar komen om over geloof en leven te praten. Waar catechese wordt gegeven. Waar gelovigen zich inzetten voor hun medemensen. Waar de Bijbel wordt gelezen. Dat alles kan overal: in kerken, in huizen, in zaaltjes, in een kroeg. Overal waar de vier kenmerken van Handelingen 2:42 voorkomen, is kerk.

Ambt van alle gelovigen

Eerder schreef ik dat je niets over het ambt kunt zeggen als je niet begint bij de kerk. Dat is ook in een ander opzicht waar. Het eerste dat je over het ambt moet zeggen, is dat elke gedoopte christen een ambt heeft. Dat noemen we in onze kerk *het ambt van alle gelovigen*. U bent geen onmondige gelovigen die worden bediend door ambtsdragers. Door de Geest weet u van God en bent u medewerkers van God. *Priesters en koningen* noemde Petrus de gemeenteleden (1 Petr. 2:9). En Paulus had het over de gaven van de Geest die aan iedereen worden uitgedeeld. Met die gaven dienen we elkaar. We troosten elkaar, bouwen elkaar op en helpen elkaar om samen gemeente te zijn, naar binnen en naar buiten. Er is dus een ambt van alle gelovigen. Vervolgens zijn er ook bijzondere ambten. Waar die voor zijn, leest u in brief 2.

Ik weet niet hoe het u als gemeente vergaat. Een aantal gemeenten ken ik van dichtbij, de meeste niet. Ik hoop dat, ook als het tij tegenzit en de organisatie averij oploopt, u met elkaar de kerk als gemeenschap opnieuw mag ontdekken en opnieuw het voorrecht ervaart van die gemeenschap een levend lid te mogen zijn. Ik wens u daarbij veel Geest en kracht toe.

Brief 2 Aan de kerkenraad

De eerste brief schreef ik aan de gemeente. Als het over het ambt gaat, komen niet de ambtsdragers eerst, maar de gemeente. Dan volgen de ambtsdragers. In onze kerk zijn dat de predikant, de ouderlingen(-kerkrentmeesters) en diakenen. Samen vormen ze de kerkenraad.

Een bestuur?

Ik hoor nogal eens de opvatting: 'De kerkenraad is een *bestuur*. De kerk is een organisatie en dus heb je een bestuur nodig. Toevallig heten de leden ervan ambtsdragers. We moeten er niet meer van maken dan het is'.

'Gewoon een bestuur' is mij te oppervlakkig. Alsof de gemeente 'gewoon een vereniging' is. De gemeente is een *geloofsgemeenschap* van broeders en zusters die mogen geloven dat Christus in hun midden is. Ambtsdragers zijn daarom eerst en vooral gemeenteleden die geroepen zijn om de geloofsgemeenschap te helpen in het spoor van Jezus te blijven.

Bij het heil bewaren

In de kerkorde van onze Protestantse Kerk klinkt dat wat plechtiger: de ambten zijn ervoor 'om de gemeente bij het heil te bepalen'. Het heil komt van God. Ambtsdragers zien er op toe dat een gemeente niet los van God raakt en heilloos wordt. De kerkenraad helpt de gemeente om bij God te blijven, verder in het leven met Christus te worden ingewijd en zich te laten bewegen door de Geest. Ik bedacht dat het wat gedragen 'er op toezien' ook vertaald kan worden met *supervisie*. Niet iedereen blijkt dit een goed woord te vinden. Toch is het bruikbare ervan dat de idee van 'begeleiding' erin doorklinkt. Daarmee wordt duidelijk dat dit 'toezien op' niets te maken heeft met heerszucht. De kerkenraad begeleidt individuele gemeenteleden en de geloofsgemeenschap als geheel om te groeien in geloof, hoop en liefde.

Stimuleren

Toezen op of supervisie houdt nog iets in. Het betekent: niet alles zelf willen doen. Een kerkenraad is er niet voor bedoeld om in plaats van de gemeente te handelen. Soms lijkt het daarop. Dan heb je automatisch steeds meer kerkenraadsleden nodig. Alsof alleen ouderlingen aan pastoraat mogen doen en alleen diakenen aan barmhartigheid. Zoals in de brief aan de gemeente is aangegeven, is de gemeente mondig. Alle gedoopte leden dragen een ambt. Maar God heeft gewild dat te midden van die gelovigen er gemeenteleden zijn met een bijzonder ambt. Zij stimuleren de gelovigen om mondig te zijn en te leven en te wandelen in het licht van het evangelie. Om de gaven die God hen gegeven heeft tot ontplooiing te laten komen. Het is geen ramp wanneer dit met een kleinere kerkenraad gebeurt dan vroeger. Beter minder ambtsdragers dan met alle geweld lege plaatsen in de kerkenraad opvullen, zonder te letten op gave en kwaliteit. Dat lijkt teveel op ronselen. Je wordt voor een bijzonder ambt gevraagd op grond van de gaven die God je geeft. Als dat niet meeweegt, verliest de kerk aan kwaliteit.

De eenheid bewaren

Een kerkenraad is dus meer dan een bestuur dat de boel draaiend houdt. In de eerste brief heb ik iets over de geloofsgemeenschap geschreven aan de hand van Handelingen 2:42. Om nog scherper in beeld te krijgen wat uw roeping is als kerkenraad, grijp ik daarop terug en noem in dit verband twee dingen. In de eerste plaats is het uw taak om ervoor te waken dat de gemeenschap bij elkaar blijft. *Om de eenheid te bewaren*. U zult het misschien zelf ook wel ervaren hebben dat dit een hele uitdaging is. In een gemeente kunnen groepen en personen tegenover elkaar komen te staan en allerlei spanningen ontstaan. De ambten zijn bedoeld om de vrede te dienen. Om te helpen verschillen te verdragen of te overstijgen en elkaar vast te blijven houden als broeders en zusters die één zijn in Jezus Christus. Daar zult u als kerkenraad het goede voorbeeld in moeten geven. Haantjesgedrag, gelijkhebbigheid of solisme horen daar niet bij.

Bij die eenheid hoort ook de eenheid van alle gelovigen. Een plaatselijke gemeenschap hoort bij het *wereldwijde lichaam van Christus*. De kerk is katholiek, 'algemeen'. Omdat ik daarover schrijf in brief 5 aan de classis, ga ik daar nu niet verder op in.

Apostolisch

Ten tweede is het ambt er voor om 'bij de leer van de apostelen te blijven'. Een kerk is *apostolisch*. Het ambt draagt er zorg voor de verkondiging van de apostelen voort te zetten. We vinden zelf niet uit waar het in de kerk over moet gaan. Dat is ons gegeven: de verkondiging van het evangelie van Jezus Christus en de doop in zijn naam. Dat is het opgegeven thema. Op dát thema kan tot in het oneindige worden gevarieerd, zou onuitputtelijk is het.

Daarnaast betekent apostolisch ook: in het kielzog blijven van de *zending*. De apostelen werden uitgestuurd, de wereld in. De gemeente zit in die beweging. God heeft de wereld op het oog en daarom mag een kerk zich niet opsluiten in zichzelf. Meer dan ooit zal het ambt daaraan dienstbaar moeten zijn. Lees daarover verder in brief 7.

De agenda

Ik begrijp heel goed dat u als kerkenraad druk bent met van alles en nog wat. De agenda van een kerkenraadsvergadering loopt al snel zo vol dat de neiging bestaat nog meer en nog langer te vergaderen. Houd daarom steeds de hoofdvraag voor de kerkenraad scherp: zijn wij (nog) een christelijke gemeente? Blijven we luisteren naar het evangelie? Leven we met elkaar als broeder en zusters van de Heer? Geven we als gemeente handen en voeten aan het evangelie? Hoe je deze vragen combineert met de bestuurlijke zaken, die ook geregeld moeten worden? Stel je als kerkenraad steeds weer de vraag wat wel of niet in een kerkenraadsvergadering moet worden besproken. Overweeg opnieuw wat bijvoorbeeld overgedragen kan worden aan het moderamen.

Bij elkaar komen als ambtsdragers is een geestelijke aangelegenheid. In veel kerkenraden is er tijd voor bezinning en wordt er geleefd uit de bron. Dat is onmisbaar. Het werkt door in de bespreking van de verdere agenda. Ik wens u bij de agenda en bij alle werk dat u als vergadering doet de zegen van God toe.

Brief 3 Aan de ouderling(-kerkrentmeester) en diaken

Ooit bent u gevraagd ouderling, diaken of ouderling-kerkrentmeester te worden. Vroeg of laat hebt u ja gezegd. Het dienstboek van onze kerk spreekt in dit verband *van roeping*: 'Geloof u dat u in uw verkiezing door deze gemeente door God zelf tot deze dienst bent geroepen?'

Geroepen door de gemeente

U bent dus door de gemeente gekozen, door de gemeenschap van broeders en zusters. Die heeft uw gaven, uw inzet en uw trouw gezien. Je zou zeggen: dat is een verkiezing 'van onderop'. De kerk is geen democratie maar wel volk van God dat in vrijheid keuzes maakt en in vrijheid mensen verkiest tot ambtsdragers.

Omdat de gemeente u heeft gekozen, bent u ook in het midden van de gemeente bevestigd. Zo werd zichtbaar dat u dit ambt werd toevertrouwd. Toevertrouwen is een mooi woord. Zonder vertrouwen kunt u uw werk niet doen. Vertrouwen is kostbaar in een tijd van wantrouwen en een afrekencultuur. De christelijke gemeente is in dit opzicht geroepen een tegencultuur te vormen. Toevertrouwen is een daad, het is iets actiefs, het geeft ruimte, het is royaal en loyaal. U als ambtsdrager mag dit als een steun zien. Tegelijk is er de stimulans dit vertrouwen niet te beschamen.

Geroepen door God

Een verkiezing gebeurt door de gemeente, 'van onderaf'. Tegelijk is het ook een verkiezing 'van bovenaf'. Daarom klinkt het: 'door God zelf geroepen'. Ik hoor ambtsdragers zeggen: 'dat is wel erg hoogdravend, ik word gevraagd en dan doe ik het, maak er niet meer van'. Bescheidenheid is goed, maar als we de roeping door God schrappen, dan wordt de kerk menselijk, al te menselijk. Die roeping zet ambtsdragers echt niet op een voetstuk. Immers, de hele gemeente wordt door God geroepen, zoals blijkt uit brief 1 waar over het ambt van alle gelovigen is gesproken. God roept echter ook een aantal mensen voor een bijzondere dienst. Omdat het om een dienst gaat, heeft het niets met een voetstuk te maken. Wel is het een dienst in Gods naam. Dat geeft vrijmoedigheid en vertrouwen. Zoals een ouderling het me onlangs zei: 'Dit werk doe ik omdat God het van me vraagt. Ik geloof dat Hij me er ook steeds de kracht voor zal geven'.

Continuïteit

In de rest van deze brief wil ik over uw ambtswerk een aantal opmerkingen maken. In de eerste plaats dat u dat doet voor minimaal vier jaar. Er gaan stemmen op om die vier jaar los te laten. Dat vind ik geen goed idee. De kerk heeft mensen nodig die zich voor langere tijd aan een 'dienst' willen binden. Spontane actie is goed, maar ook continuïteit is nodig. Bij een ambt hoort die continuïteit. Alleen zo ben u als ambtsdrager herkenbaar voor de gemeente en kan er sprake zijn van vertrouwen. Alleen zo groeit u in het werk en leert met de andere ambtsdragers wat het betekent om 'toe te zien' op de gemeente (*zie brief 2*). Alleen zo krijgt verantwoordelijkheid dragen inhoud. Gelukkig zijn er steeds weer mensen, waaronder u, bereid zich voor een langere tijd te binden.

Slijten

In de tweede plaats iets over de ervaring met het werk. In het rondje dat ik samen met anderen deed langs kerkenraden hoorden we veel ambtsdragers met voldoening spreken over hun werk. Voor ouderlingen zit dat vaak in het bezoekerwerk. Voor diakenen in het verlenen van materiële steun. Voor ouderling-kerkrentmeesters in de zorg voor bijvoorbeeld het kerkgebouw. Regelmatig hoorden we over de samenhang in een kerkenraad en het goede gevoel dat je het samen doet. Tegelijk is ons opnieuw gebleken dat het geen gemakkelijk werk is. Je kunt er aan slijten. Het kost veel tijd. Soms gaat dat ten koste van de tijd die je graag in je gezin zou doormaken. Bo-

vendien is een kerkenraadsvergadering niet altijd een avondje uit. Er komt van alles op je af. Soms heb je het gevoel dat je het nooit goed doet. Soms kunnen er in een kerkenraad zelf spanningen ontstaan. Misschien voel je persoonlijk de druk van het ledenverlies van de gemeente. Misschien lig je 's nachts wakker van de vergadering die je net hebt meegemaakt. Het is goed om dit naar elkaar uit te spreken. Het is ook goed om te benoemen dat het werk soms een offer is. Een offer kan zeer doen, maar je brengt het wel uit liefde tot God en de gemeente. Ons werk wordt uiteindelijk niet afgemeten aan het succes of ons welbevinden. Waar het uiteindelijk om gaat is de liefde.

Meerwaarde

Ten derde nog dit: als ambtsdrager ben je ouderling, diaken of ouderling-kerkrentmeester. Wij hoorden in onze gesprekken met de gemeenten, dat velen het als een meerwaarde ervaren hun werk voor de kerk te doen juist als ambtsdrager. In ons kerkelijk spraakgebruik kennen we de uitdrukking 'gedragen door het ambt'. We merken dat dit vooral bij ouderlingen in het pastoraat een rol speelt. Je komt bij mensen over de vloer als ouderling, en niet zomaar als privépersoon. De ander weet dat persoonlijke zaken veilig zijn vanwege je belofte tot geheimhouding. Je spreekt een gebed uit of leest uit de Bijbel, wat je misschien los van je ambt niet zo gemakkelijk zou durven.

Ook voor de ouderling-kerkrentmeesters is deze meerwaarde er. Je bent heel nuchter bezig met financiën. Dat je dat als ambtsdrager doet, maakt duidelijk dat ook dit een echte dienst is aan God en de gemeente. Geld zingt niet los van geloof, hoop en liefde. En daarom weekt de ouderling-kerkrentmeester niet los van de roeping van de kerkenraad om geestelijk leiding te geven.

Dat geldt eveneens voor de diaken. Je doet dit vanuit de dienst aan de tafel van de Heer. Diaken zijn is meer dan geld voor goede doelen bij elkaar halen. Je weet je ingeschakeld in het werk van de barmhartigheid, in navolging van Christus. Je doet een appel op gemeenteleden in Christus' naam. En ook al is die meerwaarde niet altijd exact op een noemer te brengen, hij is er wel.

Ik wens u Gods genade toe.

Brief 4 Aan de predikant

Eens ben je onder handoplegging bevestigd in je ambt. Dat was in principe voor het leven. Hoe 'gewoon' je het beroep van predikant ook beschrijft, dit blijft bijzonder: een beroep voor het leven, of je nu man of vrouw bent, fulltimer of parttimer, werkzaam in een gemeente, in algemene dienst of in een categoriaal pastoraat. Dat levenslange maakt duidelijk dat je niet alleen dit beroep hebt, maar dat je dominee *bent*.

Verbi divini minister

In de tweede brief heb ik iets geschreven over de ambten bij elkaar. Ik citeerde de kerkorde, waarin staat dat het ambt bedoeld is om de gemeente 'bij het heil te bepalen'. Daar ziet een kerkenraad op toe. Dat 'toezien op' is niet rondlopen als opzichters bij een bouwbedrijf. Het komt uit in een dienst. In de kern is dat de *bediening van Woord en Sacrament*. In de kerk is die dienst opgedragen aan de *dienaren van het Woord*, aan de predikanten. Als predikant ben je *verbi divini minister*. Het wezenlijke van het ambt komt vooral uit in deze dienst. Daarom is het niet toevallig dat de predikant voor het leven wordt bevestigd.

Over de predikant spreken we niet meer op verheven toon. Daarmee zouden we een valse toon aanslaan. Hoe vaak heb je niet het gevoel 'ook maar wat aan te modderen' (aldus een predikant tijdens een synodevergadering). Dat neemt niet weg dat je een werk verricht, dat met niets te vergelijken is. Je verricht een dienst die van Christus komt en naar Christus leidt. Je bent geroepen om het evangelie van het koninkrijk van God te verkondigen, ook als dat botst op antimachten. Je krijgt de gelegenheid om al vindend en zoekend, al wikkend en wegend, al biddend en studerend de Bijbel uit te leggen zodat mensen Gods woorden in hun eigen taal horen. Aan jou is de volmacht verleend de sacramenten te bedienen, waardoor de Heer woning maakt onder de mensen. Je bent vrijgesteld om mensen te vergezellen, ook van buiten de gemeente, om hen te helpen de weg met God te gaan. Dat alles is een dienst die je niet zelf hebt bedacht, maar waartoe je geroepen bent door de Heer van de kerk. Daarin ben je tot zegen, ook zonder dat je het vaak zelf weet. De kerk is je dankbaar voor deze dienst.

Vreugde en verdriet

Ik spreek predikanten die aangeven hun werk met vreugde te doen, of dit nu vooral uitkomt in en rond de kerkdiensten, in het pastoraat, in de toerusting en catechese, in het opbouwwerk of in een categoriaal pastoraat. Ik hoor ook van predikanten die in hun werk kraken. Die het gevoel hebben op rotsen te ploegen. Die met de mond vol tanden staan of geen inspiratie meer hebben. Wat te doen als je ouder wordt en er zo nodig weer vernieuwd moet worden? Als je jong bent en er voor je gevoel niemand beweegt? Hoe ga je om met ledendaling, vooral als er jouw kant op wordt gekeken? Wat als je diep gekwetst wordt door kritiek zonder mededogen of zonder verstand van zaken? De een krijgt het meer voor zijn kiezen dan de ander, vreugde en verdriet is nooit gelijk verdeeld en de ene plaats is de andere niet. Ik kan alleen maar zeggen: hou vol, heb goede moed. Met elkaar doen we een werk waarvan Paulus ooit heeft gezegd dat het 'niet te vergeefs is in de Heer' (1 Kor. 15:58).

Collegialiteit

Graag wil ik in deze brief nog drie dingen noemen. In de eerste plaats het belang dat je werkt in een college, de kerkenraad. Je staat er niet alleen voor in de dienst aan de gemeente. Dat vraagt dat je benaderbaar en aanspreekbaar bent. Dat je kunt en wilt communiceren. Dat je het vermogen hebt de vrede te bewaren.

Behalve in een college werk je ook als collega. In de tweede brief sprak ik over supervisie. Een woord dat ook belangrijk is, is *intervisie*. Oog voor elkaar, leren van elkaar, solidair zijn met elkaar. Je kunt je bestaan ook eenzaam maken, maar niemand is tot het isolement geroepen. Neem je verantwoordelijkheid in de collegiale verbanden waarvan je geacht wordt deel uit te maken en kom erachter dat anderen graag jouw collega willen zijn.

Persoon

In de tweede plaats iets over de dubbelheid dat het ambt jou draagt, maar ook dat jij het ambt draagt. Het ambt draagt jou. Je wordt door een gemeente niet in de eerste plaats als privépersoon gezien maar als dominee. De andere kant is, dat jij het ambt draagt. Mensen verlangen dat een predikant persoonlijk instaat voor wat hij of zij zegt. In een tijd waarin gezag eerder verworven dan verondersteld is, komt het erop aan dat je als predikant wat te zeggen hebt. Dat je wat op het hart hebt en van dat hart geen moordkuil maakt. Jij draagt het ambt. Dat zegt ook iets over je rol als voortrekker. De idee van de grote leider staat haaks op ons denken over het ambt, maar dat geldt ook voor wegduiken of je verschuilen. Er wordt van je gevraagd richting te wijzen en visie te hebben. Het hoort bij 'predikant nu' dat je je nek uit durft te steken en de gemeente bescheiden maar beslist voorgaat als getuige in deze wereld.

Praxis pietatis

In de derde plaats onderstreep ik het belang zelf gevoed te worden. Je kunt het alleen volhouden als predikant wanneer je als gelovige blijft leven. Niets is erger dan een predikant die wel zijn werk blijft doen, maar die als gelovige afhaakt. Die wel blijft preken, maar zelf niet meer 'onder het woord staat'. De predikant heeft tijd nodig voor gebed, bezinning, inkeer en omkeer. Je praktijk vraagt om een *praxis pietatis*, een oefening in vroomheid, een geleefde spiritualiteit. Als predikant dreig je leeggezogen te worden. Daar helpt alleen 'bidden en waken' tegen. Ik hoop dat je de vrijmoedigheid hebt daar tijd voor te nemen, ook bij een volle agenda. Als predikant leef je van wat je ontvangt. God zegene je.

Brief 5 Aan de leden van de classicale vergadering

De classicale vergadering (en de synode) is voor veel gemeenten een ver-van-mijn-bed-show. Dat vind ik niet zo vreemd. Het kerkelijk leven van de gelovigen speelt zich af in de eigen gemeente. In die eigen gemeente leven mensen met elkaar als broeders en zusters van de Heer. Daar komen zij samen rond Woord en sacrament. Bovendien is een plaatselijke kerk voluit kerk, lichaam van Christus. Het is niet een onderafdeling van een hoofdbureau. Een plaatselijke gemeente heeft een kerkenraad die vrij is om leiding te geven aan de gemeente. Zo is het en zo moet het blijven.

Katholiek

En toch is het terecht dat er 'meerdere vergaderingen' zijn. En wel omdat er meer is dan de plaatselijke gemeente. Bij het christelijk geloof hoort het besef dat er een *wereldwijd lichaam van Christus* is. De kerk bevindt zich wel *in* een plaats maar is niet *van* die plaats. Een plaatselijke gemeente staat per definitie open naar dit wereldwijde lichaam van de Heer. Dat begint bij de buurgemeente. En het eindigt bij 'de einden van de aarde'. Het is erg genoeg dat dit lichaam van Christus gescheurd is, ook in Nederland. We zijn helaas niet met alle gemeenten verbonden in één *zichtbaar* lichaam. We zien uit naar de dag dat dit wel zo is. Voorlopig krijgt het wereldwijde lichaam van Christus voor ons *zichtbaar* gestalte in de Protestantse Kerk in Nederland. Een gemeente die alleen bezig is met zichzelf verliest het besef deel uit te maken van de 'ene heilige katholieke (algemene) christelijke kerk'.

Als plaatselijke gemeenten zijn we dus ook kerk met elkaar. Zo is het altijd geweest. Lees het oudste boek van de kerkgeschiedenis, *Handelingen der Apostelen*, er maar op na. Gemeentes collecteerden voor elkaar. En als er een groot vraagstuk was, werd dat besproken in een soort synode. Dat 'met elkaar kerk zijn' hebben we in onze Protestantse Kerk op een bepaalde manier georganiseerd. Met 74 classes waarin de gemeenten in een regio bijeen zijn. En met een generale synode waar de classicale vergaderingen samenkomen.

Grote vragen

Het is wel zaak dat dit 'kerk met elkaar' inhoud *heeft*, anders wordt een classicale vergadering een nietszeggend lichaam. Feitelijk zijn er nogal wat classicale vergaderingen die een noodlijdend bestaan lijden. Juist dan is een visie op de bestaansreden ervan urgent. Ik geef een voorzet. Mijns inziens is de classis een verband om eerlijk en radicaal over ons kerk-zijn te spreken. Over wat we geloven en wat ons ontroert. Over wat de crisis van de kerk met ons doet. Over hoe we een levende geloofsgemeenschap kunnen zijn. Over de inspiratie die wij uit de traditie putten. Dat zijn stuk voor stuk urgente vragen, die plaatselijke gemeenten niet op hun eentje kunnen beantwoorden. Die vragen om ontmoeting en bezinning. Om onderlinge bemoediging en toerusting. En wellicht ook om gemeenschappelijk initiatief. Een classicale vergadering is verantwoordelijk voor het leven van de kerk in haar regio en voor de vraag naar de christelijke presentie. Als die vergadering zich beperkt tot het afwerken van een agenda van kerkordelijke zaken, zorgt dat voor de dood in de pot. Als het echter een vergadering is waar de grote vragen van kerk, geloof en christen-zijn op tafel komen, waar we allemaal voor staan, leeft de classis.

Opzicht

Ik voeg daar nog het volgende aan toe. De classis is het verband waarin we zorg voor elkaar dragen en zelfs over elkaar waken. Dat laatste gebeurt mede door colleges van visitatie en opzicht die aan de classis zijn verbonden. Ik kan me voorstellen dat dit bevoogdend klinkt. Het is niet bedoeld in de zin van 'elkaar de maat nemen'. Ik denk eerder aan het Schriftwoord: 'aanvaard elkaars gezag uit eerbied voor Christus (Efez. 5:21). De mentaliteit van 'ieder voor zich en bemoei je niet met onze gemeente' leidt tot nietszeggend kerk-zijn. Elke gemeente is vrij, maar wel vrij in Christus. Een classicale vergadering, bijgestaan door visitatie en opzicht, is ervoor om deze vrij-

heid in Christus te bewaren. Voor die taak moet een classicale vergadering niet terugschrikken. Zij draagt bij aan kerk-zijn in Christus' naam.

Vergadercultuur

Dan is er nog een aangelegen punt dat ik wil noemen. Ik richt me daarbij met name tot de breed moderamina van de classicale vergaderingen. Zoals u weet hebben we als Protestantse Kerk een flinke vergadercultuur. Zeker in gemeenten met wijkkerkenraden en een algemene kerkenraad is dit het geval. Iemand die als ambtsdrager in een wijkgemeente wordt gekozen, kan al heel snel in vijf verbanden aan het vergaderen zijn. Was dat het nu, waarvoor je je beschikbaar hebt gesteld? Ook hebben we een orde en organisatie die er niet om liegt. Kijk maar eens wat er allemaal op uw bordje komt. Dat wordt nog heel wat meer, als er problemen zijn in gemeentes waar u mee te maken krijgt. In een bezoek dat ik ter voorbereiding van deze brieven aan één van uw brede moderamina bracht, kwam dat bijna als een noodkreet naar voren.

Een deugdelijke orde is een groot goed. En toch bekruipt me het gevoel dat het schip van onze kerk wel erg zwaar opgetuigd is. Dat onze structuur van regels en vergaderingen soms op een kooi lijkt waar we in gevangen zitten. Ambtelijke vergaderingen dreigen regelclubs te worden. Veel energie gaat zitten in de organisatie. Hoe krijgen we daar in de toekomst nog de mensen voor? We zullen ons in moeten stellen op een kerk die een lichter scheepje is.

Ik heb geen pasklaar antwoord hierop. Een aantal jaren geleden is er een evaluatie van de kerkorde geweest. Daar zijn een aantal goede dingen uit gekomen, maar het bovenbeschreven probleem is er niet mee opgelost. Graag wil ik u als classicale vergadering en met name als breed moderamina uitnodigen hierover na te denken en met aanbevelingen en suggesties te komen. We hebben elkaar nodig om tot een lichtere kerkstructuur te komen, die de vreugde van het kerk- en christen-zijn dient.

Intussen wens ik u kracht en inspiratie toe bij al uw werk, in Christus verbonden.

Brief 6 Aan de bisschoppenconferentie

Als Protestantse Kerk denken we opnieuw na over het ambt. Ik schrijf er zeven brieven over. Ik nodig u van harte uit die te lezen en uw licht er over te laten schijnen. Eén van die brieven richt ik tot u. Als Protestantse Kerk weten we ons met uw kerk in menig opzicht verbonden. We delen het geloof in de drie-enige God en erkennen elkaars doop. We zijn beiden lid van de Raad van Kerken en werken samen in missionaire initiatieven als *The Passion*. Er zijn echter tussen ons ook verschillen. Die betreffen met name het ambt.

De geschiedenis

Ik hoef u niet uitgebreid te schrijven over de historie van het ambt. Kort geef ik mijn verstaan ervan weer. Jezus heeft *apostelen* uitgekozen en de wereld ingestuurd om het evangelie te verkondigen. In de kerk zijn er van meet af aan mensen geroepen tot een bijzondere dienst, te verrichten in het spoor van de apostelen, zoals diakenen, evangelisten, profeten en leraars. Uit het Nieuwe Testament wordt duidelijk dat er in de lokale gemeenten ambten waren, meestal aangeduid als opzieners en oudsten, *episkopoi* en *presbuteroi*.

In de geschiedenis van de vroege kerk is het ambt vooral in de lijn van de *episkopoi* verder ontwikkeld. Deze bisschoppen lieten zich bijstaan door andere ambtsdragers, priesters en diakenen. Bisschoppen vormden tezamen de leiding van de katholieke kerk. Bisschoppen van belangrijke plaatsen kregen een bijzonder gezag en binnen de kerk van het Westen kreeg de bisschop van Rome de status van primus *inter pares*.

De Reformatie

De Reformatie had geen principieel bezwaar tegen bisschoppen, noch tegen een *primus inter pares*. Wel was de bisschop in het oog van de reformatoren te zeer een wereldlijke figuur geworden, die aan de kerntaak: de dienst van Woord en sacrament en de pastorale dienst, onvoldoende toekwam. In plaats van deze dienst zagen zij hoe een kerkelijke ambtsstructuur was ontstaan, die dreigde tussen Christus en de gelovigen in te staan. In de kerken van de Calvinistische Reformatie kwam, kort gezegd, in plaats van de bisschop de *verbi divini minister*, de predikant en met hem de classicale vergadering. Onder andere vanwege dit verschil in ambtsopvatting is het in de kerk tot een definitieve breuk gekomen.

Drie keer in de spiegel kijken

Kunnen we over deze breuk heenkomen? Dat zal niet zonder eerlijke gesprekken kunnen. Ik zie u daarbij als een kritische spiegel en wil in die spiegel kijken. Dan vallen mij drie dingen op. In de eerste plaats dat wij Protestanten vaak geneigd zijn vrijheid te zien in tegenstelling tot gezag. Protestantisme wordt in dat geval 'ieder voor zich' en 'anything goes'. U roept ons in herinnering dat geloof ook *geloofsgehoorzaamheid* betekent. Een gehoorzaamheid die zich richt op Christus, maar die niet los staat van de herderlijke dienst van de kerk.

In de tweede plaats onderken ik dat protestantse ambtelijke vergaderingen een belemmering kunnen zijn voor *persoonlijk* gezag. Onze kerk kent kerkenraden, classicale vergaderingen en de generale synode, ondersteund door colleges van visitatie en opzicht. Daar zit veel goeds in, maar in de praktijk wordt soms persoonlijk gezag gemist. Niet voor niets komt de roep om een *pastor pastorum* of zelfs een bisschop regelmatig op in onze kerk. Ten overstaan van zullen we ons de vraag moeten blijven stellen op welke wijze in een presbyteriale synodale kerk persoonlijk gezag ruimte en erkenning krijgt.

In de derde plaats moet gezegd worden dat in onze kerk vaak weinig besef leeft van de betekenis van onze ambten als dragers van de eenheid van de kerk. Uw kerk is een wereldwijde kerk. Daarmee vergeleken hebben onze gemeenten en onze kerk gemakkelijk iets provinciaals of na-

tionaals, waardoor de blik erg op het eigen erf is gericht en de betekenis van zichtbare eenheid is ondergewaardeerd.

Drie vragen

Op mijn beurt neem ik de vrijheid u drie vragen voor te leggen. De eerste heeft te maken met de kern van het ambt, *dienst aan het evangelie van Jezus Christus*. Het gezag van het ambt is een lichte dienst. Het verwijst immers naar het gezag van de levende Heer. Hoe ziet u dit *doorzichtig* zijn van het ambt tot op Christus in uw ambtsleer en praktijk? Hoe helpt het gelovigen om tot een eigen geloofsweg met God te komen en dit geloof te verantwoorden in het dagelijks leven?

De tweede heeft te maken met het *collegiale karakter* van het ambt. Dat komt in de Protestantse Kerk tot gelding in een kerkenraad. Is er in uw ambtspraktijk voldoende ruimte om dit collegiale karakter gestalte te geven? En in verband hiermee: is er voldoende ruimte voor de inbreng van de gelovigen en hun gaven in de ambtelijke dienst van de kerk?

De derde vraag betreft het ambt als teken van verbinding met de katholieke kerk. Wij zijn als kerken nu niet ten volle katholiek. Juist daarom willen we onze ambten verstaan als open handen naar de gehele christenheid. In het bijzonder naar u, met wie we een gezamenlijke geschiedenis hebben van 1500 jaar. *Kunnen we elkaars ambten erkennen als deze open handen?* En kunnen we die ambten dan ook erkennen als diensten die God gebruikt, ook zonder elkaars ambtsvisie ten volle te delen?

Deze derde vraag spits ik toe. Kunnen we elkaars ambten erkennen als diensten die God gebruikt in de *apostolische missie*? Een missie die gericht is op een post-christelijke wereld, waarin de kerk marginaal is. We hebben wederzijds uitgesproken, dat de dienst aan het evangelie in een samenleving die ontzield is geraakt onze prioriteit is. Misschien meenden we vijfhonderd jaar lang de luxe te hebben gescheiden te kunnen zijn. Die luxe is voorbij. We zijn terug bij de zending van de apostelen. Wat mij betreft zijn we daarmee terug bij elkaar. Dat stelt ons protestanten voor de vraag of wij u, bisschoppen (en de paus), als apostolische getuigen zien. Aan u de vraag of u zo onze dominees kunt erkennen. Onder andere daarover voeren we graag het gesprek met u.

Ik wens u van harte de zegen van de Heer van de kerk toe.

Brief 7 Aan de missionaire werker en de pionier

Dit is de laatste van zeven brieven over het ambt. *Last but not least*. In deze brief gaat het om de kerk van de toekomst en om de toekomst van de kerk. Een kerk die ambten zal blijven houden en een kerk die missionair bevlogen wil zijn.

Ik hoor nogal eens het geluid dat ambt en missionair zijn niets met elkaar te maken hebben. Ambt staat voor binnenkerkelijkheid, instituut, traditie en verleden. Missionair daarentegen voor gerichtheid naar buiten, beweging, experiment en toekomst. Het ambt is in deze optiek voor het missionaire werk eerder een rem dan een stimulans.

Apostolisch

Ik weet niet of jullie het zo ervaren. Als het inderdaad zo is, klopt er iets niet. Een belangrijk doel van deze brief is, om duidelijk te maken dat ambt van oorsprong helemaal niet binnenkerkelijk is. De eerste ambtsdragers waren de *apostelen*. Zij werden de wereld ingestuurd om daar het goede nieuws bekend te maken. In het verleden zijn er bij uitstek missionaire bisschoppen geweest, denk aan Willibrord. Predikanten in de Reformatietijd dienden vluchtelingengemeenten van een internationaal karakter. Het ambt heeft dus vaak zijn 'missionaire potentie' bewezen. Ik zou zeggen: waarom die potentie niet opnieuw ontdekken? We doen dan bovendien iets waar ook onze eigen kerkorde ons toe oproept. Daar staat dat het ambt er is om de gemeente 'bij het heil te bepalen', maar ook 'bij haar roeping in de wereld te bewaren'. Dat kan alleen als ambtsdragers naar buiten kijken, naar de wereld, die God zo lief heeft gehad dat Hij zijn enige Zoon gegeven heeft.

Het ambt is van huis uit missionair. Het valt echter niet te ontkennen dat de functie van het ambt in werkelijkheid vaak een 'passen op de winkel' is geweest. Niet zo vreemd in de tijd dat de kerk een vanzelfsprekendheid was. In de post-christelijke tijd waarin we nu leven, schiet dat tekort. Ambtsdragers die alleen een (slinkende) groep gelovigen bedienen en een instituut overeind houden, raken los van de missie van de apostelen. Ik schrijf dit niet denigrerend. Liever de trouw van vele ambtsdragers om een grijzer en kleiner wordende gemeente te dienen, dan grote woorden en mooie dromen zonder gevolg.

Geen ambtenaren

Toch is er meer nodig. In een tijd van 'religieus analfabetisme' hebben we ambtsdragers nodig die zelf vrijmoedige gelovigen zijn. En die gemeenteleden stimuleren om naar anderen 'verantwoording af te leggen van de hoop die in ons is'. Ambtsdragers zijn geen ambtenaren. Het zijn getuigen, in woord en daad. Ook met hun vragen en aanvechting en met het gevoel er niet klaar voor te zijn. Maar die toch de moed hebben zich persoonlijk in te zetten voor God en zijn koninkrijk. We hebben de diaken nodig die weet van het bedrijf in de buurt waar ontslagen vallen. Van de school die vaak een opvoedingsinstituut is geworden. Van de mensen die naar de voedselbank gaan. We hebben de predikant of de ouderling nodig die de behoefte aan zingeving van tijd- en buurtgenoten peilt en zoekt naar wegen om het evangelie hoorbaar en tastbaar te doen worden. Zo krijgen we weer aansluiting bij waar het ambt wezenlijk voor is bedoeld. Ik hoop dat jullie aanwezigheid als missionaire werkers en pioniers de ambtsdragers weer helpt aan te haken bij de voeten en handen van de apostelen.

Vierde ambt?

Het ambt is dus missionair. Een andere vraag is, of er ook een missionair ambt moet komen. We hebben nu drie ambten: predikant, ouderling en diaken. Voor deze drie is veel te zeggen. Het verkondigende, het pastorale en het diaconale zit er in en dat omvat veel. Je kunt echter niet beweren dat dit het drietal is dat rechtstreeks uit de Bijbel af te leiden valt (*zie brief 6*). De inrichting van het ambt is flexibel en staat open voor nieuwe ontwikkelingen. Het kan zijn dat er een vierde ambt nodig is. Zoals de evangelist uit het Nieuwe Testament. In de praktijk van het werk zal

moeten blijken wat nodig is. De kerk zit in een transformatieproces en dat kan ook gevolgen hebben voor de invulling van onze ambten.

Kerkorde

Een belangrijke vraag is, of er handelingen zijn, die aan het ambt van predikant voorbehouden zijn. Er zullen nieuwe gemeentevormen ontstaan, *fresh expressions of church*. Wie doet wat in zo'n nieuwe gemeente? Zo'n gemeenschap kan samenkomen in een kerkgebouw, maar ook in een kroeg, op een zolder, in een bibliotheek of in een buurthuis. Vanuit het informeel samenzijn als praatgroep kan liturgisch leven ontstaan. Pioniers moeten daarin vrij kunnen opereren. Ze moeten kunnen spreken. Ook kunnen preken? Ook het heilig avondmaal en de doop kunnen bedienen? Moeten ze in dat geval bevestigd worden als ouderling door een gemeente of classis die achter het pionierswerk staat? Onze kerkorde biedt daarvoor de ruimte en we zullen die ruimte optimaal gebruiken. Maar de vraag blijft, of er typisch ambtelijke handelingen zijn. Is de predikant de *exclusieve verrichter* van bepaalde handelingen? Of is het ambt veeleer een vorm van supervisie en ziet de ambtsdrager er op toe dat alles met stichting gebeurt, ook in de nieuw gevormde gemeenschappen?

Dit zijn allemaal vragen, die passen in een brief aan jullie. Reageer er vooral op. In ieder geval is het belangrijk dat jullie werk gedragen wordt door de kerk, door gemeente(n) of een classis. Voorop staat dat de kerkorde dient voor het goede leven dat God geeft in de gemeenschap met elkaar en niet een belemmering daarvan kan zijn. En dat het ambt bedoeld is om te stimuleren. Wees er daarom van verzekerd, dat ambtelijke vergaderingen verheugd zijn over nieuw kerkelijk leven aan haar grens of op haar gebied, daar ruimte aan geven, dat ondersteunen en zegenen.

Jullie werk speelt zich af op de frontlijn naar de toekomst. Mede door jullie zal de kerk nieuwe ontdekkingen doen. Ontdekkingen die ten goede zullen komen aan de kerk in haar geheel, zowel in haar nieuwe gestalten als in haar beproefde en klassieke gestalten. De Geest van Pinksteren zij daarom in alles met jullie.